

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Сидоренко Д. В. Поняття спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2022. № 6. С. 253–260.
3. Бацько І. М. Протоколи слідчих дій як джерело доказів у кримінальному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2003. 231 с.
4. Постанова Верховного Суду від 29 січ. 2019 р. у справі № 466/896/17 (провадження № 51-7795км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79601140>.

Мостепанюк Людмила Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
Зайцева Анна Романівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗУМІННЯ ТЕРМІНА «ЗАВІДОМО НЕПРАВОСУДНИЙ»

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.07.2023 р. [1] зі структури Кримінального кодексу України (далі – КК) було виключено ст. 375 КК «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови». Згідно Рішення Конституційного Суду України № 7-р/2020 від 11.06.2020 р. дана норма була визнана такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) [2].

Приймаючи таке Рішення, Конституційний Суд України керувався наступним. Положення ст. 375 КК встановлюють кримінальну відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови [3]. З аналізу даної норми випливає, що сполучення слів «завідомо неправосудне» запозичене зі ст. 176 КК УРСР 1960 р., яка передбачала відповідальність за винесення суддями з корисливих мотивів або іншої особистої зацікавленості завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. З огляду на зазначене, Конституційний Суд України вважає ст. 375 КК невдалим наслідуюнням юридичної практики радянської держави, за якої радянська юридична та

політична системи уможливили її використання для контролю над суддями і впливу на них. Сьогодні характерні для радянської держави та її конституції запозичення відображають систему принципів і цінностей, які суперечать положенням чинної Конституції України та її головним принципам. Тому в Україні як у демократичній державі основною вимогою до законодавства є його відповідність критеріям і принципам, встановленим у Конституції України, зокрема – відповідність принципу верховенства права.

У рішенні у справі «Новік проти України» від 18.12.2008 р. Європейський суд з прав людини вказав: якщо йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливим є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Вимога «якості приписів права» в розумінні п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [4] означає, що якщо національний закон дозволяє можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і зрозумілим у застосуванні, щоб виключити будь-який ризик свавілля.

Через відсутність критеріїв визначення вироку, рішення, ухвали або постанови судді (суддів) неправосудними, а також відсутність змісту сполучення слів «завідомо неправосудний», Конституційний Суд України приходить до висновку про можливість неоднозначного розуміння складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК. При чому, формулювання диспозиції ст. 375 КК допускає можливість зловживання нею при вчиненні органами досудового розслідування дій, що мають наслідком притягнення до кримінальної відповідальності судді лише за факт постановлення ним судового рішення, яке, за суб'єктивним розумінням слідчого, прокурора або будь-якої іншої особи, є «неправосудним» – наприклад, у разі незгоди з ним. Саме тому Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення ст. 375 КК суперечать принципам, викладеним у ч. 1 ст. 8 Конституції України, адже норми КК мають відповідати вимогам юридичної визначеності, ясності, недвозначності, що є гарантією здійснення суддею правосуддя на засадах верховенства права та ефективної реалізації кожною особою конституційного права на судовий захист. А існування ст. 375 КК у проаналізованій редакції створює ризики та можливості для впливу на суддів внаслідок нечіткості та неоднозначності диспозиції ст. 375 КК. Викладене стало причиною визнання ст. 375 КК такою, що суперечить принципів верховенства права та такому його елементові, як юридична визначеність, не узгоджуючись при цьому з принципами незалежності суддів, обов'язковості судового рішення. Вказане призвело до визнання ст. 375 КК такою, що суперечить положенням ч. 1 ст. 8, ч. 1 та 2 ст. 126, ч. 1, п. 9 ч. 2 ст. 129 Конституції України [2].

Виходячи з гарантованого Конституцією України принципу незалежності суддів, положення ст. 375 КК мають бути сформульовані

законодавцем так, щоб будь-яка фізична чи юридична особа були не в змозі використати їх як спосіб впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя.

Відповідно до ч. 2 ст. 152 Конституції України, ст. 91 Закону України «Про Конституційний Суд України», закони, інші акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення. Як ми бачимо, Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) ст. 375 КК № 7-р/2020 було прийнято 11.06.2020 р.

Наявність у кодифікованому нормативно-правовому акті тексту неконституційної норми з посиланням на відповідне Рішення Конституційного Суду України дозволяє фіксувати повний життєвий цикл існування відповідного акту, враховувати у подальшій законопроектній та правозастосовній діяльності позиції Конституційного Суду України, а також запобігати прийняттю завідомо неконституційних норм з наступним повторним розглядом Конституційним Судом України питань, щодо яких уже сформована позиція. І саме задля зменшення нагромадження положень КК у виключено ст. 375 з норм КК як такої, що визнана Конституційним Судом України неконституційною [5].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.07.2023 р. : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#n38>.

2. Рішення Конституційного Суду України № 7-р/2020 від 11.06.2020 р. у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) ст. 375 Кримінального кодексу України : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>.

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

5. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» (реєстр. № 8235): URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=8235&conv=9>.